

- "שלוש בנות. הגדולה - אלמנה (ירחק ממך) ושתיים רוקות נצח, בתולדות כלא, בלי שום סיכוי להינשא ולהקים משפחה. לעולם ועד. אהה מבין?!"

הרמתי ידו אל מלצר שעבר על פנינו טופף וביקשתי מן המגזב כוס מים. לא ויסקי, תודה. לא-לא-לא, גם לא שמפין. רק מים. שתי כוסות. ראה דמעות. הבין. אריקיי. עוד מעט יביא.

- "האמצעית דומה לי כשתי טיפות מים. ואתה הרי זוכר איך נראית כשהייתי צעירה. אך אין גברים בעיר, אין גברים יהודים. המעטים שהיו ברחו. גבנו גבלות, שיחדו קצינים, שכרו מברחים, ויבאו. כל שנה פוחת מספר הגברים הפטיים. הצעירים נושעים הכול כדי לברוח מבית-הסוהר בו אנחנו חיים. ומי אישם אותם. אבל בנות אינן יכולות לעשות זאת. המברחים אנשים והדרכים קשות; ומעטות שנתנסו בבריחה. ישלמו בחייהן וישמשו אוהרה לבנות ישראל להיכבד ולשבת בביתן. אז מה יהיה הסוף תגיד לי אתה."

- אני? מה אני יכול להגיד.
- "אתם הרי חכמים וגיבורים שם כולכם בארץ-ישראל. מה אתם עושים? מה אתם מתכוונים לעשות? מה אתם מציעים לנו לעשות?"

נשתחקתי. משכה באפה פעם ופעמיים ושלש. כאוספת כוח, והמשיכה.

- "הבכורה לפחות משפחה הקימה. בניס שניים יש לה, רוח שיתון (שמסת סכתא). טעמה טעם חיים. שנים מעטות ואומל-לות, כי נשאה לוקן, אלמן זקן, ויתן לך את שנתו) אך זה טוב מלא-כולם, כך אני תמיד אומרת; והיא אינה מסכימה. אבל השנייה - היא כיום... היא ארבעים-"

היא לחשה לי וזאת אל תוך אוזני, כמגלה סוד נורא, איום.
- "בת ארבעים זה טעמה טעמם של חיים, אם אתה יורד אל סוף דעת. האין זה 'זוראפי' האם לשם כך ברא ריבון העולמים את יצוריו, שיחיו בבדידות ועקרות וערירות וצימאון-תמיד?!"

שוב קרבה פיה אלי אחוזי וימיה מגוננת על מיד שפתי. שהיית שטני לבר ואין איש סביב לא ראתה ולא חשה.

- "גם אשה בשרירם היא; בל אחטא בשפתי. אשה לגבר נערה, לא לקבר. איך אימור בעלי: אשה בלי גבר כמו מת בלי קבר. חיים גרועים ממות. חסכים אתי."

הנתי ראשי בהסכמה. בולע מועקה שנתקעה בגרוני. מתוך הכבי החרישי שלה בקע במפתיע צחוק מורז.

עכשיו נכרתי בה. כמעורפל. צחוק מיוחד, משוחרר. צחוק בלא פנים תחתי. עלמה שסימנה צחוק. בצחוקה הכנסתיה למקום הרביעי. לה קאטרוי... אם היה זה זיכרון ששב אלי או הענייתו והצחוק הזה - כל זה היה מוכר מאיזה מקום. מזמן קודם. או שמה מנגול אחר.

- "הוקטנה - גם היא כבר צעירה איננה, אך שבבילי תישאר תמיד הוקטנה - היא ודאי המסכנה מכולם. בחור מוסלם-הנאהב בה, שבכ כביה כשהוריו נשק מדרך ממליה. היא - גופה נשרף ונפשה סירבה בל גואן. בחור אינטליגנטי, נאה,

עשיר; אבל גוי. 'הוא רוףף אחר בחלומות, אמא' - אומרת לי הקטנה. ואני מחזקת את ליבה ואת ידה. מבטיחה לה שיבוא יום והינשא לבחור יהודי ונסמלאח, ירא-שמיים. האם יבוא היום? תגיד לי אתה."

- מה אני יכול להגיד. מה אני יודע.
- "אתה מירושלים, לא? כל קבוס על-ידי ירושלים, על ההרים סביב למשמרת, אני יודעת. או אם אתם לא תדעו, מי יודע. מי??"

ניסיתי לחסוך את השיחה: היו לי גם בנים, אני משער.
- "למה היו לי יש לי, מאשאללה, ארבעה. שניים יבאו, ברחו, בעזרת השם. אחד בוטוואלה, אחד בסן-פארלו. הקימו משפחות לתפארת, בלי עין הרע. יגיעו מחר-מחרתיים לראות את אבא בבית-החולים. ושניים איתנו שם בכלא, הם ומשפחותיהם."

- לא הזכרת אותם אפילו במלה אחת.
- "גברים זה עניין אחר. ויבאים בבוקר לשוק, טורדים כל היום בעסקים. ומצב העסקים ברוך-השם טוב, אין מה להתלונן. אין יהודי בעיר שאין לו פרנסה. ומי שמתקשה זמנית, מסיבה זו או אחרת, יבוא לעזרתו וטיה."

- וטיה?
- "ד' טובי העיר. שבעה שהתנדבו לעמוד בראש הקהילה השבועית. אז מה הייתי אומרת, גברים אין מה לדאוג להם. לוקחים אשה ומקמיים בית. לא כך גורלן של הנשים-האומל-לות. אנה הן באותו מה יש לאשה משלש לעשות בחייה אם אין לה בעל להאביל ולזדים לגרל. הרי לא תלך לקודם בקברים אם לנרוגו ממוית, כמו כאן. אף לא תלמד רפואה או משפטים, כי לא יקבלוה; וגם לא מקובל אצלנו."

כוס המים הצוננים השיבה את נפשה. הרציאה מראה קטנה מארקה החלה מתקנת איפורה באצבע וציפורן.

- ומתי תשובו לחלב.
- "הכל תלוי ברופאים. וברצונם של בורא העולם. אם הכול ילך כשורה, בעוד חרש."

- תשובו לכלא.
- "נשוב אל הבנות. ואל הנכים. אל הנכים."

ולאחר שותקה קלה
- "תגיד, אתה הרי למדת, האם היית כבר כואת? אפילו עמנו המלמד טוריסו ורדיפות לא ידע דבר ודמה, לא כמה שאני יודעת. נשים כולאות כל חייהן. שלשים שנה. ועולם כמנהגו נוהג."

נטלתי את זרועה והשבתיה אל אולם השמחות. אכן, עולם כמנהגו.

הארוחה הייתה בעיצומה. חתן וכלה עברו משולחן לשולחן והצלמו עם הארוחים. חזיכים השתכחו כמים. את התזמורת החליפה עתה "נובה" מזרחית בת ארבעה כלים. צלילי הקאטון עלו כרסיים ונגינים מירדדים, פרטו על נימים רדומים. מבעד להמולת שיחות ובריחות הטיתי גופי אליה ושאלתי:

- "העניין הזה - רשימת היפה בנשים - כמה זמן נמשך? חודשים? שנים?"

